

En sprogholdningsundersøgelse blandt fans af Rikke Thomsen

Maja Agermose Hinrichsen

Aarhus Universitet

1. Indledning

På trods af Danmarks størrelse har vi tidligere haft en rig dialektal variation landet over (Arboe 2012). Især Sønderjylland er kendt som et område, hvor dialekt traditionelt har stået stærkt, og hvor dialekt fortsat bruges aktivt af en del af befolkningen. De senere år har vi set eksempler på alt fra film og reklamer til bøger og musik på sønderjysk. Den sønderjyske sangskriver Rikke Thomsen er et eksempel herpå. I 2019 udgav hun pladen *Omve'n hjemve*, der indeholder sange på sønderjysk. I 2022 udgav hun opfølgeren *Opland* – igen 100 % på sønderjysk. For Thomsen var det en selvfølge at synge på sønderjysk, som hun i én af sine sange kalder sin ”moues stem” (’mors stemme’, dvs. sit modersmål). Albummet fra 2019 blev anledning til, at Rikke Thomsen senere samme år modtog Modermåls-Prisen som den yngste modtager nogensinde for sin indsats for sønderjysk dialekt (jf. Hansen 2019:39 f.).

Sange på dialekt kan være med til at bekræfte et sprogligt fællesskab og til at markere en identitet. Karen Margrethe Pedersen (2010:248 f.) peger på, at sange på sønderjysk kan fungere som en identitetsmarkør, der viser et tilhørsforhold til Sønderjylland og kan bidrage til en følelse af fællesskab. Imidlertid er dialekterne i Danmark under pres. I takt med øget social og geografisk mobilitet går udviklingen mere og mere i retning af et standardsprog, og de yngre generationer taler mindre og mindre dialekt (Maegaard 2020). Tiltag som Rikke Thomsens kan være med til at skabe og fastholde positiv interesse for dialekterne, men hvordan ser billedet ud i lidt flere detaljer, når man udforsker holdninger til sprogbrugen i Rikke Thomsens sange systematisk?

I denne artikel søger jeg at tegne et mere tydeligt billede af, hvordan Rikke Thomsens sange opleves og vurderes af en respondentgruppe bestående af hendes fans. Jeg anvender nogle teknikker inspireret af sprogholdningsforskningen i dansk sociolingvistik. Artiklen tager afsæt i en spørgeskemaundersøgelse, jeg har foretaget på Rikke Thomsens fanside på Facebook (”Rikke Thomsen Support”). Spørgeskemaet omfattede en sprogholdningsundersøgelse inspireret af Tore Kristiansens (fx 2009) klassiske dialekthitliste- og masketestundersøgelserdesign

samt en række eksplicitte spørgsmål til Rikke Thomsens sange og sprogbrug. De stemmeprøver, jeg har taget udgangspunkt i, er fem lydclip fra det digitale formidlingsprojekt *SomMansiger* (www.sommansiger.nu, tilgået 6. juni 2022). Disse anvender jeg i den masketestinspirerede undersøgelse. Altså undersøger jeg sprogholdninger med brug af forskellige, mere og mindre direkte teknikker. Mit oprindelige formål var at undersøge bevidste og underbevidste sprogholdninger hos respondenterne, inspireret af Tore Kristiansens undersøgelsesdesign, men da denne metode ikke tidligere er blevet brugt i en online undersøgelse, er jeg efterfølgende blevet opmærksom på nogle problematikker ved dette format i forhold til at afdække underbevidste sprogholdninger, som jeg vil uddybe nærmere i mit metodeafsnit. Artiklen er baseret på mit sprogbrugsanalyseprojekt i foråret 2022 på Aarhus Universitet.¹

Afsnit 2 præsenterer teorigrundlaget for min undersøgelse. Afsnit 3 indeholder en gennemgang af mine metodiske overvejelser i projektet. I afsnit 4 præsenterer jeg resultaterne af min undersøgelse. Afsnit 5 præsenterer nogle afsluttende bemærkninger.

2. Teorigrundlag: Danmarks dialekter og tidligere sprogholdningsundersøgelser

Der har sandsynligvis været dialekter i Danmark lige så længe, som der har været mennesker (Pedersen 2002:39 f.). I takt med at samfundet har ændret sig, og der er kommet mere mobilitet, er dialekterne dog blevet mindre fremtrædende. Gennem de sidste par århundreder er der generelt sket en ændring hen imod en langt større brug af standardsprog, eller det man også kunne kalde *rigsdansk* (Arboe 2012:18 f.). Dette begreb er dog langt fra neutralt, men kan bl.a. forstås som en modsætning til dialektalt sprog, og er forbundet med en række værdiladninger (Kristiansen 2021:185-186 f.). Inger Schoonderbeek Hansen (2022) peger desuden på, at det lader til, at forståelsen af begrebet rigsdansk er under forandring. De jyske sprogbrugere i undersøgelsen forstod overvejende rigsdansk som et ”korrekt, forståeligt og ulokaliserbart sprog (...); en art regional standardvarietet, *jysk standard*” (Hansen 2022:112 f.).

En undersøgelse af Inger Schoonderbeek Hansen og Yonatan Goldshtein (2021) tyder desuden på, at der er ved at opstå sproglige normcentre uden for København. Her blev lokale og regionale stemmer generelt vurderet højere end stemmer fra København; lignende er kun blevet observeret i Sønderjylland (jf. Maegaard & Quist 2020).

Sønderjysk er på mange måder en særegen dialekt, som for mange sønderjyder er forbundet med en identitetsfølelse. Hvis man tager Sønderjyllands historie i betragtning, er dette ikke så underligt. I lang tid var det netop ved at tale sønderjysk, at danskere i det Sønderjylland, der

¹ Tak til min underviser Kristoffer Friis Bøegh for vejledning undervejs, samt Inger Schoonderbeek Hansen. Tak til fagfællebedømmere for gode kommentarer og til publikum ved mit oplæg på MUDS 19.

i 1864 til 1920 var under tysk styre, kunne vise deres tilhørsforhold til Danmark. Dialekten var af denne grund også skærmet fra indflydelse fra rigsdansk. En undersøgelse af unge bornholmeres, nordjyders og sønderjyders sprogbrug viser, at det kun er unge i Sønderjylland, der i dag bruger dialekt som deres umarkerede hverdagssprog (Maegaard 2020).

Siden 1980'erne har sprogforskere været interesserede i at undersøge sprogspsykologiske drivkræfter bag sprogforandring og dialektudtynding, og dette har man bl.a. gjort ved at undersøge befolkningens sprogholdninger. Især Tore Kristiansen har lavet en lang række sprogholdningsundersøgelser i Danmark. Han skelner mellem bevidste og underbevidste sprogholdninger, dvs. de sprogholdninger folk eksplicit tilkendegiver, og de sprogholdninger, der fremkommer i sammenhænge, hvor man ikke er klar over, at der spørges til holdninger til sprog (Jensen et al. 2015). Når man undersøger de bevidste sprogholdninger, benytter man direkte metoder. Her kan man fx benytte *dialekthitlisten*, hvor man beder deltagerne om at rangordne de dialekter, de bedst kan lide, næstbedst kan lide osv. (Jensen et al. 2015:58 f.). Disse undersøgelser har vist, at folk generelt placerer deres egen dialekt øverst, herefter følger sprogbrugen i den nærmeste lokale storby, og på tredjepladsen placeres rigsdansk, forstået som et dansk fælles kommunikationsmiddel (Jensen et al. 2015:58-59 f.). Københavnsk placeres oftest relativt langt nede på skalaen.

Dette holdningsmønster svarer dog dårligt til den sprogforandring, der reelt finder sted i Danmark, hvor de lokale dialekter mange steder bliver erstattet af træk fra københavnsk. Dette altså på trods af, at mange har negative bevidste holdninger over for københavnsk sprogbrug (Jensen et al. 2015:59 f.). Det er derfor også nødvendigt at undersøge de underbevidste sprogholdninger. Disse undersøges vha. en *masketest* (Jensen et al. 2015). Inden respondenterne laver dialekthitlisten, bliver de bedt om at lytte til en række lydindspillede stemmeprøver og vurdere dem i forhold til otte forskellige personlighedstræk. Masketesten foretages inden dialekthitlisten for at sørge for, at respondenterne ikke kender til undersøgelsens egentlige formål. De otte personlighedstræk repræsenterer to forskellige dimensioner: superioritet og dynamik. Superioritet vurderes på skalaerne klog-dum, seriøs-ligeglad, målrettet-sløv og til at stole på-ikke til at stole på. Dynamik vurderes på skalaerne selvsikker-usikker, spændende-kedelig, tjekket-utjekket og flink-usympatisk. De forskellige stemmer på optagelserne repræsenterer hver især tre forskellige måder at tale på, som bliver kaldt *aksanger*: KONSERVATIV, som svarer til betegnelsen rigsdansk, MODERNE, som svarer til københavnsk og LOKAL, som svarer til de lokale dialektnavne, der også blev brugt i dialekthitlisten. LOKAL er typisk ikke traditionel dialekt, men derimod en regionalstandard, fx standardsprog med en lokal farvning. Generelt viser resultater af sådanne undersøgelser, at den lokalt farvede sprogbrug nedvurderes i sam-

menligning med den konservative og den moderne aksang. Dette er interessant, da det står i modsætning til de bevidst tilkendegivne sprogholdninger, hvor det modsatte var tilfældet (Jensen et al. 2015:60 ff.). Der er altså en tendens til at nedvurdere de regionale varianter til fordel for københavnsk og rigsdansk, hvilket også svarer bedre til det generelle billede af sprogforandring i Danmark, hvor rigsdansk og københavnsk mange steder erstatter dialekterne.

Marie Maegaard lavede i 2002 samme type undersøgelse blandt en række sønderjyder for at se, om resultaterne ser anderledes ud her. Her viste sig dog de samme resultater: Når deltagerne skulle vurdere dialekterne bevidst, placerede de sønderjysk højest, men når det kom til de underbevidste sprogholdninger, blev den sønderjyske dialekt vurderet mere negativt end københavnsk og rigsdansk (Maegaard 2002:165 f.). En ny undersøgelse af Marie Maegaard og Pia Quist fra 2020 af sprogholdninger blandt unge i den sønderjyske by Bylderup viser dog en opvurdering af sønderjysk på det underbevidste plan, hvilket ikke tidligere er blevet observeret (Maegaard & Quist 2019:158 f.). Malene Monka, Maria Maegaard og Nicolai Pharaos har dog siden foretaget en lignende undersøgelse i Aabenraa, som blev præsenteret på MUDS 19. Denne undersøgelse kunne vise, at samme opvurdering ikke fandt sted i Aabenraa, hvilket tyder på, det har noget med den specifikke egn Bylderup at gøre (Monka et al. 2023). Generelt indikerer resultaterne dog, at der er noget andet på spil i Sønderjylland.

3. Metode

Jeg ønskede at undersøge sprogholdningerne hos Rikke Thomsens fans for at se, hvilket mønster der tegner sig, når man undersøgte respondenternes holdninger med afsæt i mere og mindre direkte analyseteknikker. For at undersøge sprogholdningerne udarbejdede jeg et spørgeskema, som jeg offentliggjorde på facebooksideen "Rikke Thomsen Support". Spørgeskemaet blev præsenteret på en sådan måde, at de potentielle respondenter ikke på forhånd skulle tænke, at spørgeskemaets hovedfokus ville ligge specifikt på holdninger til Rikke Thomsens sprogbrug og sønderjysk, men handlede om hendes virke som sanger og musiker samt forskellige stemmer mere generelt. Selve spørgeskemaet havde titlen "Rikke Thomsen" og på opslaget skrev jeg, at det bl.a. handlede om "hvad I synes om Rikke Thomsens sange" (figur 1). Alligevel kan det ikke udelukkes, at respondenterne har haft et fokus på sprog i baghovedet ved besvarelsen af spørgeskemaet, da konteksten (en sønderjysk sangerindes fanside) muligvis kan have ført deres tanker i den retning. Da der var tale om en online undersøgelse, var det heller ikke muligt at være i dialog med respondenterne omkring deres tanker om undersøgelsen undervejs eller efterfølgende.

Hej Rikke Thomsen Support!

I forbindelse med et eksamensprojekt på Aarhus Universitet har jeg fået lov at dele et spørgeskema med jer her på siden. Det handler bl.a. om, hvad I synes om Rikke Thomsens sange 🎵 Det ville gøre mig meget glad, hvis I havde lyst til at besvare det – det tager kun ca 4 min og ville være en kæmpe hjælp 😊

SURVEY.AU.DK
survey.au.dk

Figur 1: Opfordring til at deltage i spørgeskema på Facebook.

Efter respondenterne havde svaret på en række baggrundsspørgsmål om sig selv, foretog jeg en undersøgelse, der var inspireret af en klassisk masketest, jf. Kristiansens undersøgelsesdesign (se fx Kristiansen 2009). Jeg tog udgangspunkt i fem lydclip fra sommanser.nu. Grundet spørgeskemaets format måtte jeg lave visse praktisk motiverede afgrænsninger i mit undersøgelsesdesign. Klippene var af relativ kort varighed (ca. 15 sekunder), samt vurderinger af disse ud fra fire skalaer i stedet for alle otte, Kristiansen anvender. De fire skalaer var fordelt, så de repræsenterede både Kristiansens superioritets- og dynamikdimension. På superioritetsdimensionen udvalgte jeg skalaerne klog-dum og seriøs-ligeglad, mens jeg på dynamikdimensionen valgte selvsikker-usikker og flink-usympatisk. I min udvælgelse af de fem lydclip, der repræsenterer regionale varianter af henholdsvis nordjysk, sydsjællandsk, sønderjysk, aarhusiansk og københavnsk (se figur 6), forsøgte jeg at kontrollere for sociolingvistiske variabler ved at vælge personer, der var så ens som muligt på faktorer som alder, køn og uddannelse. Personerne på de udvalgte lydclip er derfor alle kvinder mellem 35-51 år med en lang videregående uddannelse. Jeg tog ikke højde for om de talte om samme emne; dette kan have haft en effekt på respondenternes besvarelser (jf. fx Hansen 2022).

Efterfølgende bad jeg respondenterne om at placere forskellige sproglige varieteter på en dialektthitliste (jf. Jensen et al. 2015:58 f.). Til slut stillede jeg en række eksplicitte spørgsmål til Rikke Thomsens sange samt dét faktum, at hun synger på dialekt. Rækkefølgen gik altså fra anvendelse af en mindre direkte/indirekte metode til en direkte metode til at undersøge sprogholdninger, og til sidst helt eksplicitte spørgsmål om sprogbrug. Her er en ulempe ved det online format, at deltagerne i princippet kunne gå tilbage i spørgeskemaet og ændre deres svar. I det fysiske format kan man kontrollere dette i højere grad ved at indsamle de fysiske skemaer efter hver test og uddele nye, så respondenterne ikke ændrer deres svar.

Jeg er opmærksom på, at min fremgangsmåde har nogle begrænsninger ud over de allerede nævnte forbehold, bl.a. at alle skalaer i den klassiske masketestundersøgelse ikke blev bragt i spil, og at de forskellige regionalsprog blot var repræsenteret af en enkel taler hver. Derudover

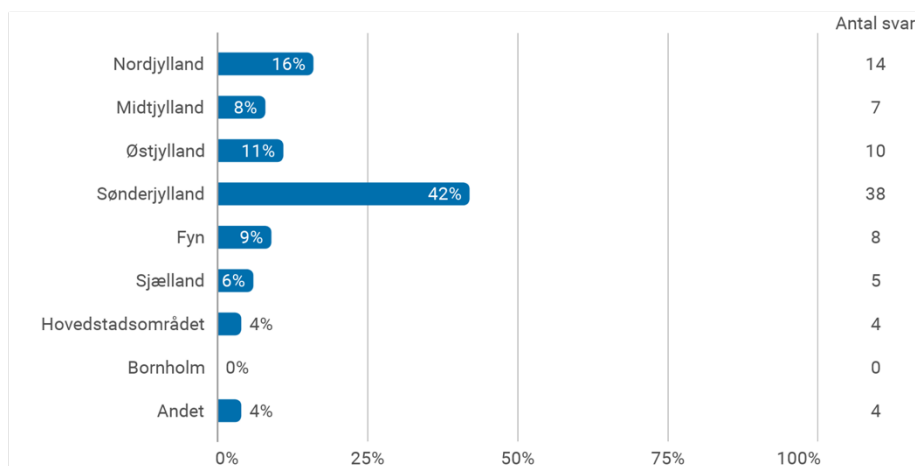
kommer respondenterne fra forskellige områder og har forskellige aldre, hvilket ikke er tilfældet i klassiske sprogholdningsundersøgelser, hvor man oftest undersøger unge fra samme geografiske område. Det medfører en række forbehold, da det kan være problematisk at generalisere på tværs af aldersgrupper og geografisk placering. I modsætning til tidligere undersøgelser er konteksten i nærværende undersøgelse desuden ikke neutral, da der netop er tale om en Facebookgruppe med et bestemt interesseområde. Derfor er det vanskeligt at konkludere, at der er tale om underbevidste sprogholdninger. Jeg har dog gjort, hvad jeg kunne for at kontrollere, at respondenterne ikke var opmærksomme på konteksten, jf. fx den neutrale deling af spørgeskemaet på gruppen. Endelig skal jeg gøre opmærksom på, at undersøgelsen må ses som et pilotstudie, altså bør resultaterne vurderes ud fra det mindre antal respondenter.

4. Resultater

Jeg fik i alt 92 besvarelser på spørgeskemaet. 41 af disse var kun delvise besvarelser, mens 51 var komplette, dvs. hele spørgeskemaet blev gennemført. Jeg tager udgangspunkt i de komplette besvarelser. Der var tale om en jævn kønsfordeling, med 49 % kvindelige respondenter og 51 % mandlige. Respondenterne havde alderen 21-77 år, så der er tale om et bredt aldersspænd. Gennemsnitsalderen var 66 år, så der er altså tale om en ældre informantgruppe, end man almindeligvis har i danske sprogholdningsundersøgelser.

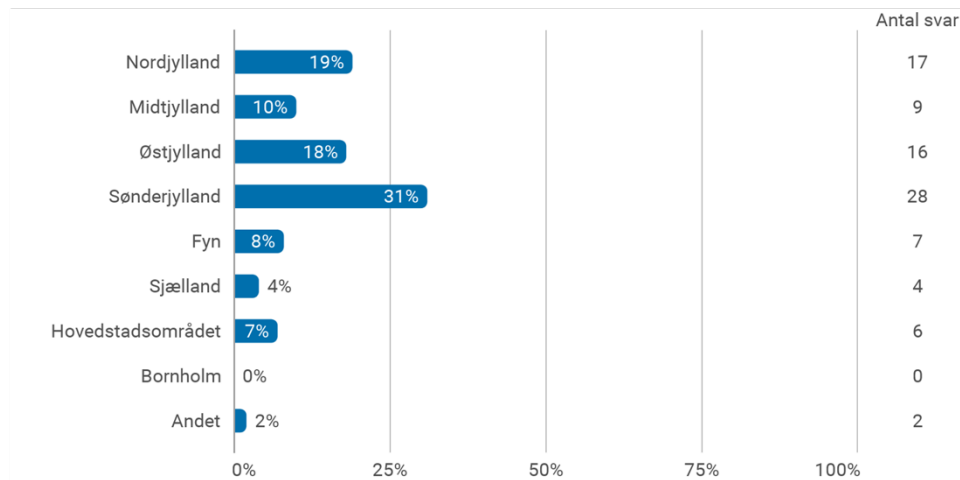
Geografisk kom størstedelen af respondenterne fra Sønderjylland (42 %), herefter var næstflest fra Nordjylland (16 %). Derudover var den geografiske distribution relativt spredt, men der var dog ingen respondenter fra Bornholm (jf. figur 2). 31 % af respondenterne bor i Sønderjylland i dag, mens 19 % bor i Nordjylland (jf. figur 3). Man kan altså ikke sige, at respondenterne er fra ét bestemt sted i Danmark.

Hvor er du oprindeligt fra?

Figur 2: Geografi.

Hvor bor du nu?

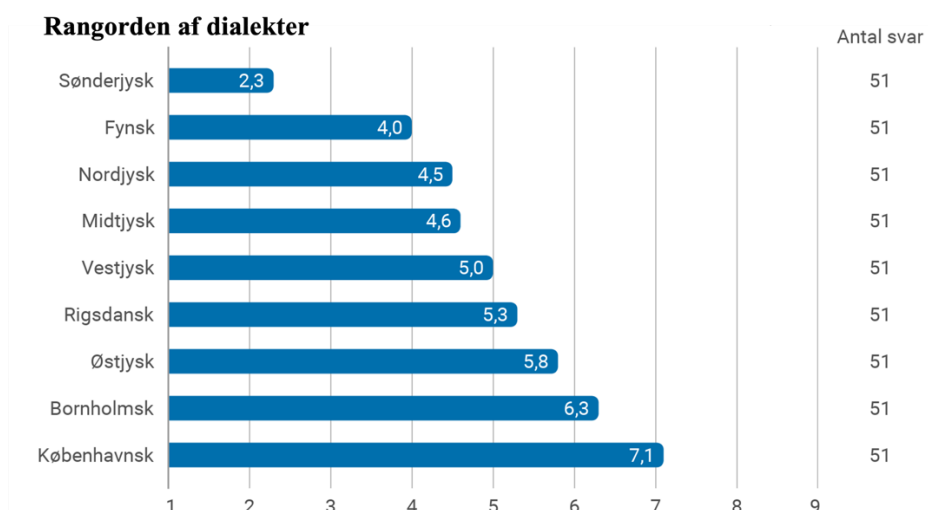

Figur 3: Bopæl.

I det følgende præsenterer jeg først resultaterne af dialekthitlisterne, dernæst den maske-testinspirerede undersøgelse og til sidst svarene på de eksplicitte spørgsmål om Rikke Thomsens musik. Altså er præsentationen af resultaterne anderledes end rækkefølgen i mit spørgeskema (jf. beskrivelsen i afsnit 3).

4.1 Dialekthitlisteundersøgelsen

I dialekthitlisteundersøgelsen blev respondenterne bedt om at rangliste en række dialekter, efter hvilken de bedst kunne lide. Et var den bedste vurdering og ni den værste (se figur 4). Ikke overraskende fik sønderjysk den bedste vurdering med et gennemsnit på 2,3, mens københavnsk fik den laveste vurdering på gennemsnitligt 7,2 (jf. figur 4). Det svarer meget godt til de tendenser, der har vist sig i tidligere sprogholdningsundersøgelser, hvor respondenterne typisk opvurderer egne lokale dialekter og nedvurderer københavnsk. Derudover er det ikke overraskende, at sønderjysk bliver vurderet relativt højt hos alle, da deltagerne i lige præcis denne kontekst – med fokus på Rikke Thomsen – sandsynligvis i særlig grad vil have sønderjysk i baghovedet.

Figur 4: Dialekthitliste – gennemsnit

Ift. afvigelser fra tidligere undersøgelser ligger rigsdansk relativt langt nede på listen med en gennemsnitlig vurdering på 5,3 (jf. figur 4). Typisk bliver rigsdansk placeret omkring toppen, ca. tredje bedst (Gregersen et al. 2015), men her er det nede som nummer seks. Igen skyldes det måske konteksten. Da det ikke er blevet konkretiseret præcis, hvad der forstås ved rigsdansk som koncept, er det sandsynligt, at deltagerne i denne kontekst primært forstår det som noget, der står i modsætning til den dialekt, som Rikke Thomsen synger på. Det kan forklare, at rigsdansk her vurderes lidt lavere, end når det typisk forstås som et fællesdansk standardsprog. En alternativ forklaring er, at deltagerne bare bedre kan lide dialekt end rigsdansk.

Når man kigger på ranglisten fordelt på det område, personerne selv oprindeligt kommer fra (jf. figur 5), kan det bemærkes, at hverken østjyderne, københavnere eller sjællænderne vurderer deres egen dialekt højest. Sønderjysk bliver derimod igen vurderet højt hos alle, hvilket er forventeligt, da det netop er Rikke Thomsens fans, der undersøges. Midtjysk bliver også vurderet relativt højt, og dette skyldes måske, at denne ofte ses som en relativ neutral dialekt (jf. fx Svenstrup & Thøgersen 2009). Sjællænderne placerer rigsdansk øverst på dialekthitlisten, skarpt efterfulgt af sønderjysk. Også respondenterne fra hovedstadsområdet og Nordjylland har sønderjysk som nr. 2 på listen. I Østjylland og i selve Sønderjylland placeres sønderjysk øverst på dialekthitlisten.

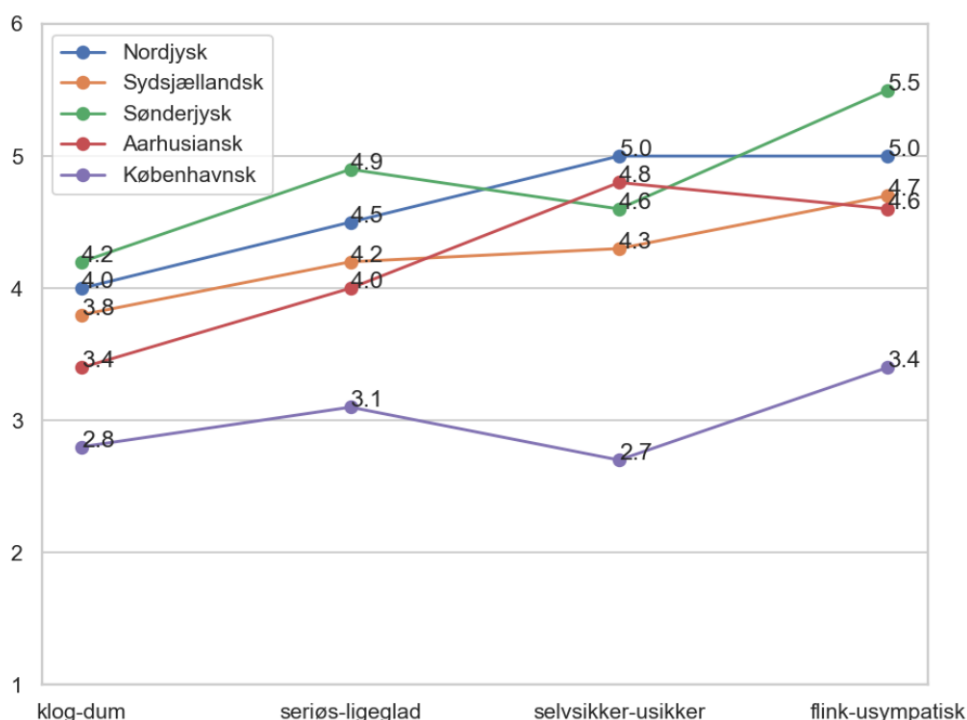
Hovedstadsområdet	Sjælland	Sønderjylland	Østjylland	Nordjylland
Midtjysk 2	Rigsdansk 3	Sønderjysk 1,6	Sønderjysk 2	Nordjysk 2,63
Sønderjysk 2,5	Sønderjysk 3,33	Fynsk 4,1	Fynsk 2,75	Sønderjysk 3,25
Østjysk 3	Midtjysk 4	Midtjysk 4,5	Nordjysk 3,25	Fynsk 4,25
Vestjysk 4,5	Vestjysk 4,67	Vestjysk 4,9	Midtjysk 4,75	Vestjysk 5
Fynsk 4,5	Fynsk 5,33	Nordjysk 5,2	Vestjysk 5,5	Rigsdansk 5,25
Bornholmsk 5,5	Nordjysk 5,67	Rigsdansk 5,6	Østjysk 5,75	Bornholmsk 5,25
Nordjysk 6	Københavnsk 5,67	Østjysk 5,6	Københavnsk 5,75	Midtjysk 5,88
Rigsdansk 8,5	Østjysk 6	Bornholmsk 6,4	Rigsdansk 7	Østjysk 5,88
Københavnsk 8,5	Bornholmsk 7,33	Københavnsk 7,1	Bornholmsk 8,25	Københavnsk 7,63

Figur 5: Rangorden fordelt på område, personerne oprindeligt er fra. Sønderjysk er markeret med fed skrift, rigsdansk med blå og københavnsk med rød.

Når respondenterne blev bedt direkte om at placere forskellige dialekter i forhold til hinanden, ser vi altså, at sønderjysk – som Rikke Thomsen bruger i sine sange – vurderes positivt. Resultatet af dialekthitlisteøvelsen må altså tolkes, som om respondenterne generelt har positive holdninger til sønderjysk. Opvurderingen af sønderjysk er desuden ikke begrænset til de sønderjyske respondenter, men gælder også de af Rikke Thomsens fans, der selv kommer fra og er bosat i andre dele af Danmark.

4.2 Den masketestinspirerede undersøgelse

Resultaterne fra undersøgelsen, der tog afsæt i det klassiske masketestdesign og altså er den mindre direkte metode til at undersøge sprogholdninger ud fra en række vurderingsskalaer, kan ses i figur 6. Her kan der argumenteres for, at disse sprogholdninger, selv hvis de ikke er direkte underbevidste, dog kan give udtryk for *mindre bevidste* sprogholdninger, eller mindre direkte elicererede, end det er tilfældet ved dialekthitlisten. På x-aksen ses de fire vurderingsskalaer, mens y-aksen viser gennemsnitsværdierne på en 6-trinsskala, hvor en høj værdi svarer til en positiv vurdering. Her kan vi igen som i forrige afsnit se, at den københavnske taler bliver vurderet lavere end de andre talere, hvorimod den sønderjyske taler bliver vurderet højt. På skalaerne klog-dum, seriøs-ligeglad og flink-usympatisk ligger sønderjysk højest: Man kan altså ifølge respondenterne både være mest klog, seriøs og flink, hvis man taler sønderjysk.

X-aksen = de fire vurderingsskalaer

Y-aksen = gennemsnitsværdier på 6-trinsskala (høj værdi = positiv vurdering)

Figur 6: Resultaterne fra den masketestinspirerede undersøgelse.

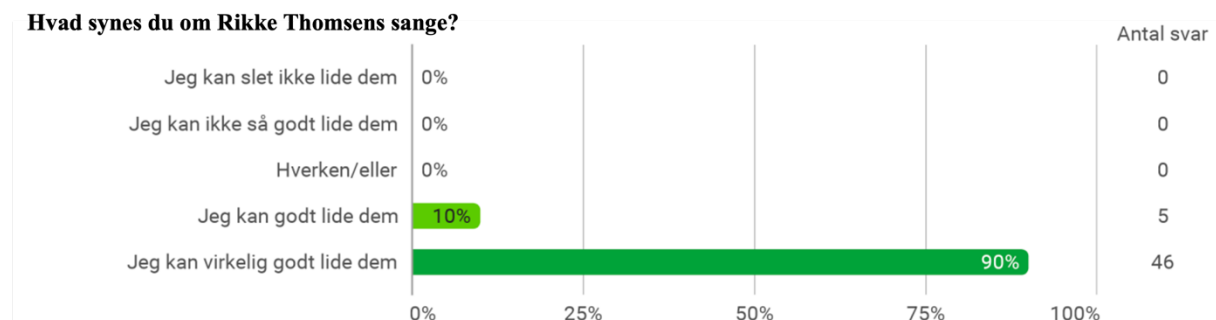
Det er i denne test, at mine resultater umiddelbart adskiller sig mest fra tidligere sprog-holdningsundersøgelser, og man kan overveje, hvad årsagen til forskellen er. Ofte peger sprog-forskere på medierne som primær årsag til opvurdering af københavnsk, fordi det er den varie-tet, man bliver mest eksponeret for gennem medierne (Jensen et al. 2015). Netop denne under-søgelses målgruppe, givet deres engagement i Rikke Thomsens sønderjyske musik, er i højere grad eksponeret for sønderjysk, og det er muligvis årsagen til, at de opvurderer sønderjysk ift. københavnsk. De ser også mere positivt på regionale varieteter; fx er forskellen på vurderingen af sønderjysk og nordjysk osv. ikke stor (og nordjysk og aarhusiansk vurderes desuden hhv. højest og næsthøjst på skalaen selvsikker-usikker). Resultaterne tegner her et billede af en respondentgruppe, der på tværs af skalaer vurderer regionale varieteter af dansk positivt, og især sønderjysk dialekt (jf. også Pedersen 2010).

Disse resultater ville kunne tolkes som et udtryk for respondenternes underbevidste hold-ninger til de forskellige dialekter, og ved første øjekast var jeg tilbøjelig til at sige, at vi her så en effekt af en befolkningsgruppe, som er mere eksponeret for sønderjysk og også mere positiv

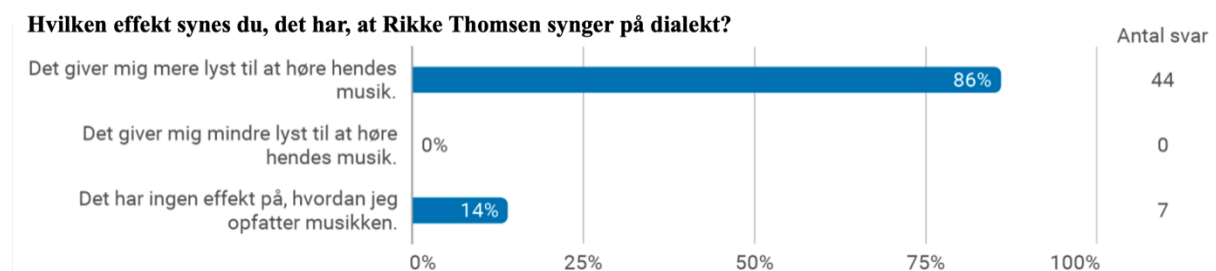
over for denne. Imidlertid er der dog, som også tidligere nævnt, ikke tilstrækkeligt grundlag for at fastslå, at der faktisk er tale om underbevidste holdninger. Det er også værd at påpege, som allerede nævnt, at denne undersøgelsesgruppe er en del ældre, end dem man typisk har undersøgt i sprogholdningsundersøgelser. Dette kan også påvirke resultaterne, hvorfor denne undersøgelse ikke kan sammenlignes direkte med tidligere undersøgelser. Men ligesom ved resultaterne af opgaven med dialekthitlisten kan vi forventeligt fastslå, at respondenterne generelt opvurderer sønderjysk, også ved benyttelse af mindre direkte metoder til undersøgelse af deres sprogholdninger.

4.3 Eksplicit tilkendegivne holdninger til Rikke Thomsens sange og sprogbrug

Til sidst i spørgeskemaet spurgte jeg direkte til respondenternes holdninger til Rikke Thomsens sange og sprogbrug. Disse resultater viste, meget forventeligt, at respondenterne generelt var meget positive over for Thomsens sange og det faktum, at hun synger på dialekt. 90 % svarede, at de virkelig godt kunne lide sangene, mens 10 % svarede, at de godt kunne lide dem (jf. figur 7). 86 % svarede desuden, at det gav dem mere lyst til at høre Rikke Thomsens musik, at hun sang på dialekt. Ingen svarede, at det, at sangene var på dialekt, gav dem mindre lyst til at høre hendes musik (jf. figur 8). 80 % svarede direkte, at de ”i meget høj grad” kunne lide, at Rikke Thomsen synger på dialekt, mens 20 % svarede ”i høj grad”. Igen svarede ingen, at det ikke kunne lide det (jf. figur 9).

Figur 7: Eksplicitte holdninger til Rikke Thomsens sange.

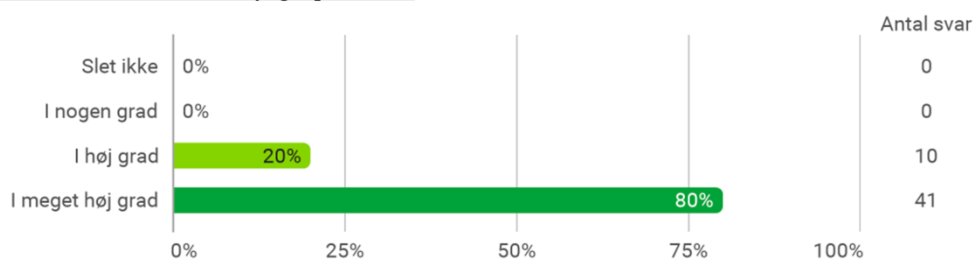

Figur 8: Eksplicitte holdninger til brugen af dialekt.

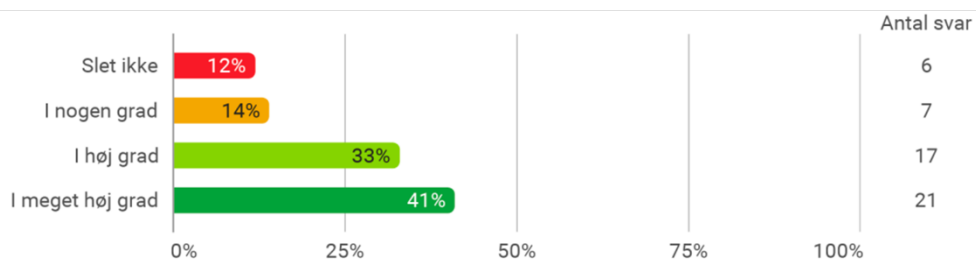
Til slut skulle deltagerne svare på, i hvilken grad de følte, de kunne relatere mere til teksterne, end når der synges på rigsdansk. Her svarede 21% ”i meget høj grad”, mens 33 % svarede ”i høj grad” (jf. figur 9). Disse resultater tyder på, at der er en forbindelse mellem dialekt og identitet, siden en stor del af respondenterne selvrapporterer at kunne relatere mere til teksterne pga. dialekten. Dette fandt Pia Quist (2017) også i sin undersøgelse, der bl.a. peger på, at sprogbrugerens tilknytning til et bestemt ”sted” bør undersøges som ”sociale handlinger der har med social orientering og identitet at gøre” (Quist 2017:11 f.). Dette passer også godt sammen med resultaterne i den tidligere nævnte undersøgelse af Pedersen (2010).

Hvor enig er du i følgende udsagn?

Jeg kan godt lide, at Rikke Thomsen synger på dialekt

Jeg føler jeg kan relatere mere til teksterne, end når der synges på rigsdansk

Figur 9: Spørgsmål om dialekt og identitet.

Denne sociale orientering og forbindelse mellem dialekt og identitet bliver understreget af de kvalitative data til sidst i spørgeskemaet, hvor jeg bad deltagerne ”skrive lidt om, hvorfor du lytter til Rikke Thomsens musik”. Her er der bl.a. én, der skriver: ”Hun synger godt og jeg elsker den sønderjyske dialekt, da det får mig til at føle mig hjemme.” En anden respondent skriver: ”Jeg kommer til at tænke på min egen barndom og ungdom”. Begge disse indikerer, at dialekten minder dem om deres tilhørsforhold til hjemstavnen. Nogle peger endda (ligesom Rikke Thomsen selv) på sønderjysk som værende deres modersmål. En respondent skriver: ”Sønderjysk (Alsisk) er mit modersmål, rigsdansk er mit første fremmedsprog.” Andre respondenter peger også på en form for modstilling mellem dialekt og rigsdansk. Der er en, der skriver: ”Fordi der er nuancer i dialekten som ikke kommer frem på rigsdansk”. En anden skriver: ”Hun griber noget omkring det at være fra provinsen i modsætning til det tit opbasunerede køben-

hav[n]eri.” Svarene viser, hvordan der for nogle af respondenterne knytter sig en identitetsfølelse og en positiv holdning til brugen af dialekt i Rikke Thomsens sange. Dette er blot et udvalg af respondenternes besvarelser, men vurderes som repræsentative for materialet som helhed.

5. Afslutning

I denne artikel har jeg søgt at tegne et mere tydeligt billede af, hvordan Rikke Thomsens sange opleves og vurderes af en respondentgruppe bestående af hendes fans ved at undersøge deres sprogholdninger. Resultaterne viser, at respondenterne vurderer sønderjysk højt og københavnsk lavt, både når det gælder de bevidste og de mindre bevidste sprogholdninger. Derudover peger mine resultater på, hvorfor brugen af dialekt er vigtig for repræsentativitet i kunst og kultur, da dét, at Rikke Thomsen synger på sønderjysk, gør, at mange af respondenterne føler, de kan spejle sig i teksterne.

Videre forskning kunne foretage en lignende undersøgelse med en større gruppe respondenter end min forholdsvis lille informantgruppe. Derudover ville det, som jeg allerede har været inde på, være interessant at undersøge og evt. sammenligne med en yngre målgruppe. Til slut ville det være interessant at undersøge, om lignende tendenser gør sig gældende ved en anden dialekt end sønderjysk, fx kunne man undersøge sprogholdninger hos fans af sangere som Allan Olsen eller Niels Hausgaard, der synger på nordjysk regionalsprog, eller hos helt andre.

Derudover kan denne pilotundersøgelse åbne op for en metodisk diskussion om muligheden for at foretage sprogholdningsundersøgelser i et online format. Det online format medfører en række problematikker, bl.a. diskussionen om, hvorvidt de sprogholdninger, jeg oprindeligt ønskede at undersøge, virkelig kan siges at være et udtryk for faktisk underbevidste sprogholdninger, eller om konteksten medførte, at holdningerne var mindre underbevidste end først antaget. Jeg havde dog også, som artiklen har vist, en række positive erfaringer ved det online format, bl.a. at jeg fik besvarelser med en jævn kønsfordeling, samt havde mulighed for at undersøge en gruppe mennesker indenfor et bestemt interesseområde uden at skulle have dem samlet på en enkel fysisk lokation.

Litteratur

- Arboe, Torben (2012) Dialekter og standardsprog – synspunkter og undersøgelser siden 1960. I *Ord & sag* 32. Peter Skautrup Centret for Jysk Dialektforskning, Aarhus Universitet:38-45.
- Gregersen, Frans & Tore Kristiansen (2015) *Hvad ved vi nu – om danske talesprog?* (1. oplag). Kbh: Sprogforandringscentret, Københavns Universitet.
- Hansen, Inger Schoonderbeek (2022) Findes der en særlig jysk sprogidentitet? I *Nydanske Sprogstudier NyS*, 61. Peter Skautrup Centret for Jysk Dialektforskning, Aarhus Universitet:73-125.
- Hansen, Inger Schoonderbeek & Yonatan Goldshtein (2021) Popular geopolitics and the conceptualization of linguistic norm centres. I *Journal of Postcolonial Linguistics*, 5:204-225.
- Hansen, Inger Schoonderbeek (2019) Dialektalt skriftsprog – Rikke Thomsens Mojn Når Vi Komme. I *Ord & sag*, 39:38-45.
- Jensen, Torben Juel, Tore Kristiansen & Marie Maegaard (2015) Sprogforandring og sprogholdninger. I Frans Gregersen & Tore Kristiansen (red.). *Hvad ved vi nu – om danske talesprog?* (1. oplag.) København: Sprogforandringscentret, Københavns Universitet:49-65.
- Kristiansen, Tore (2009) Rigsdansk. I Henrik Hovmark, Iben Stampe Sletten & Asgerd Gudiksen (red.). I *mund og bog: 25 artikler om sprog tilegnet Inge Lise Pedersen på 70-årsdagen d. 5. juni 2009*. København: Museum Tusculanum:179-191.
- Kristiansen, Tore & Marie Maegaard (2021) ”Rigsdansk og dialekterne” i fremtidsperspektiv. I Tore Kristiansen & Anne Holmen (red.). *Sprogs status i Rigsfællesskabet 2031. Københavnerstudier i Tosprogethed* (Vol. C 13). København: Det Humanistiske Fakultet, Københavns Universitet:185-196.
- Maegaard, Marie (2002) Sønderjysk i dag – holdninger og forestillinger. I *Dialekter – sidste udkald?* København: Modersmål-Selskabet: C. A. Reitzels Forlag A/S:163-167.
- Maegaard, Marie (2020) Introduction - Standardization as Sociolinguistic Change. I Kristine Køhler Mortensen, Monka Malene, Maegaard Marie, & Stæhr Andreas Candefors (red.). *Standardization as Sociolinguistic Change: A Transversal Study of Three Traditional Dialect Areas*. Taylor and Francis:1-26.
- Maegaard, Marie, & Pia Quist (2020) Perception, Recognition, and Indexicality: Experimental Investigations of Variation in Northern Jutland, Southern Jutland, and on Bornholm. I Kristine Køhler Mortensen, Monka Malene, Maegaard Marie, & Stæhr Andreas Candefors (red.). *Standardization as Sociolinguistic Change: A Transversal Study of Three Traditional Dialect Areas*. Taylor and Francis:145-168.
- Monka, Malene (2020) Sprogændring gennem tre generationer – fra sønderjysk til mere rigsdansk. I Ulla Weinreich & Michael Bach Ipsen (red.). *Sprog på grænsen : sprog o æ græns = Grenzsprachen* (1. udgave. red.). København: Modersmål-Selskabet:159-169.
- Monka, Malene, Marie Maegaard & Nikolaj Pharao (2023) *Sprogholdninger i center og periferi i Nordjylland og Sønderjylland*. Endnu ikke udgivet, men resumé kan findes på: <https://projekter.au.dk/muds/muds-2022/program-muds-19/resumeer-muds-19>. MUDS19.
- Pedersen, Inge Lise (2002) Hovedtrækkene i de danske dialekter. I *Dialekter : sidste udkald?* København: Modersmål-Selskabet: C.A. Reitzels forlag:39-80.
- Pedersen, Karen Margrethe (2010) Sønderjysk sang og rap. I Widell, Peter & Hansen, Inger Schoonderbeek. *13. Møde om Udforskningen af Dansk Sprog: Aarhus Universitet 14.-15. oktober 2010*. Nordisk Institut, Aarhus Universitet:237-250.

- Quist, Pia (2017) Sprog-krop-sted: Dialektsamfundets meningsskabende orden. *Nordica Helsingiensia*, 48:57-71.
- SomManSiger (2022). Lyt til Danmark. [Lydklip] Hentet den 06.06.2022 fra <https://sommansiger.nu/>.
- Svenstrup, Christoph Hare & Jacob Thøgersen (2009) On the discursive construction of “Rigsdansk”, “Jysk”, “Københavnsk” and other varie-ties among adolescents in western Jutland. I Marie Maegaard, Tore Kristiansen, Marie Maegaard, Frans Gregersen, Pia Quist, & J. Normann Jørgensen (red.). *Language attitudes, standardization and language change : perspectives on themes raised by Tore Kristiansen on the occasion of his 60th birthday*. Oslo: Novus Press:181–210.